

nedorozvynenniam movlennia u spetsialnykh zakladakh osvity. [Formation of coherent speech in older preschool children with general underdevelopment of speech in special educational institutions.] *Nova pedahohichna dumka. - A new pedagogical thought*. Т. 105. № 1. [in Ukrainian].

9. Furman N. V. 2017. Vykorystannia ihrovykh pryiomiv u podolanni tiazhkykh porushen movlennia u ditei doshkilnoho viku: metodychni posibnyk dlia vchyteliv-lohopediv. [The use of game techniques in overcoming severe speech disorders in preschool children: a methodical guide for speech therapist teachers]. Kamianets-Podilskyi, [in Ukrainian].

10. Chepka O. 2023. Ihrovi tekhnolohii u korektsiino-rozvyvalnii roboti z ditmy z tiazhkymy porushenniamy movlennia. [Game technologies in corrective and developmental work with children with severe speech disorders]. *Psykhologo-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly. - Psychological and pedagogical problems of the modern school*. № 2(10). С. 57–66. [in Ukrainian].

11. Shostak O. O., et al. (2025). Znachennia ihrovoi diialnosti dlia korektsii zvukovymovy v ditei iz dyslaliieiu. [The value of play activities for the correction of phonetic speech in children with dyslalia]. - *Pedagogical Academy: scientific notes*. Вып. 15. [in Ukrainian].

Авторське право ©2025 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 17.11.2025 р.
Прийнято редакцією 17.12.2025 р.
Опубліковано 30.12.2025 р.

УДК 373.3.091.3:811.161.2

DOI: 10.31376/2410-0897-2025-3-59-220-226

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО РІДНОГО СЛОВА

Собко Валентина Олексіївна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: vsobko105@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-1259-5091

Бадуненко Валентина Сергіївна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і психології
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: badunenkov2003.3@gmail.com
ORCID ID: 0009-0005-6976-5903

У статті теоретично обґрунтовано використання дидактичних ігор як ефективного засобу формування стійкого пізнавального інтересу молодших школярів до рідного слова в умовах реформування початкової освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа». Визначено, що проблема підвищення мотивації учнів до вивчення української мови залишається актуальною, оскільки традиційні методи часто не відповідають віковим психолого-педагогічним особливостям дітей. Проаналізовано наукові підходи до сутності пізнавального інтересу та його взаємозв'язку з ігровою діяльністю, що є провідною в молодшому шкільному віці. На основі опрацювання науково-методичної літератури систематизовано методичні засади застосування дидактичних ігор на уроках української мови. Обґрунтовано, що гра створює необхідні умови для перетворення зовнішньої навчальної вимоги у внутрішній мотив. Представлено типологію ігрових завдань, спрямованих на активізацію комунікативної діяльності учнів у процесі дослідження лексичних і граматичних мовних одиниць. Визначено, що органічне включення дидактичних ігор у структуру уроку української мови сприяє кращому засвоєнню мовних знань, розвитку критичного мислення та формуванню в молодших школярів пізнавального інтересу до рідного слова. Результати дослідження підтверджують, що дидактична гра є науково обґрунтованим інструментом для забезпечення високої результативності навчання здобувачів початкової освіти української мови.

Ключові слова: дидактична гра, молодші школярі, Нова українська школа, пізнавальний інтерес, рідне слово, українська мова, формування інтересу.

Постановка проблеми. Сучасна освітня парадигма, упроваджена Концепцією «Нова українська школа», вимагає переорієнтації навчального процесу з передачі готових знань на розвиток ключових компетентностей та особистісних якостей учнів [16]. Однією з найважливіших передумов успішного навчання є формування стійкого пізнавального інтересу, особливо до рідного слова, що закладає основу для мовної та комунікативної компетентностей. Проте, попри усвідомлення цього факту, традиційні методи навчання української мови в початковій школі часто залишаються недостатньо динамічними та не завжди здатні утримати природну допитливість молодших школярів, що призводить до зниження їхньої мотивації.

Науково-методичний аналіз проблеми виявляє суперечність між зростаючими вимогами Державного стандарту початкової освіти [14] до розвитку мовленнєвих здібностей та фактичною складністю активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови. Психолого-педагогічні дослідження вказують на те, що молодший шкільний вік є критичним для становлення пізнавальної сфери [2; 7; 11], але без

цілеспрямованого педагогічного впливу інтерес може залишатися ситуативним і не переростати у стійку якість. Це створює нагальну необхідність пошуку та обґрунтування інноваційних підходів, які б ефективно поєднували навчання та мотивацію здобувачів початкової освіти.

Як показує практика, найбільш ефективним інструментом, що відповідає віковим особливостям учнів, є дидактична гра, яка забезпечує перехід від ігрової діяльності до навчальної [6, с. 141]. Однак у методичній літературі, попри визнання її значущості, досі бракує цілісної, систематизованої методики використання дидактичних ігор, яка була б спеціально спрямована на цільове формування пізнавального інтересу саме до українського слова. Часто гра використовується лише як елемент відпочинку, а не як ключовий дидактичний засіб для глибокого вивчення мовних одиниць і явищ, зокрема лексики, граматики та словотвору.

Таким чином, існує об'єктивна потреба в теоретичному обґрунтуванні та систематизації методичних підходів до застосування дидактичних ігор на уроках української мови в початкових класах. Це дасть змогу визначити чіткі організаційні та змістові аспекти використання ігор для перетворення процесу вивчення мови на захопливу, пізнавально-орієнтовану діяльність, що є важливим науковим завданням.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Проблема розвитку пізнавального інтересу в молодшому шкільному віці є предметом пильної уваги багатьох українських учених. Так, психолого-педагогічні особливості формування цього інтересу глибоко розкрито в працях Л. Дубровської, А. Горянської, В. Пісоцького [7], а також С. Божук [2]. Ці дослідники наголошують на важливості створення специфічних умов для переходу ситуативного інтересу в стійку мотиваційну якість. Зв'язок між пізнавальною сферою та загальним розвитком молодших школярів детально проаналізовано Л. Коняєвою та Н. Романько [8], які підкреслюють, що інтенсивний розвиток уваги та пам'яті в цьому віці тісно корелює з рівнем зацікавленості навчальним матеріалом.

Визначення сутності дидактичної гри як педагогічного феномену, її класифікація та функції є предметом дослідження Г. Дзятківської [6] та В. Шевельової [18]. Вони розглядають гру не як розвагу, а як провідну діяльність, що забезпечує діяльнісний підхід у навчанні. М. Воронка та О. Онипченко [5] зосереджуються на функціональному взаємозв'язку дидактичних, рольових та ділових ігор, обґрунтовуючи їхню спільну мету – формування компетентностей, що є критично важливим для розуміння потенціалу ігрових технологій.

Значний пласт досліджень присвячений питанням методики навчання української мови та формуванню ключових компетентностей. М. Вашуленко у своїх працях [3; 4] викладає методичні засади інтегрованого курсу української мови, наголошуючи на необхідності використання активних методів. К. Пономарьова [13] акцентує увагу на формуванні комунікативної компетентності, підтверджуючи, що саме через інтерактивні форми роботи, зокрема ігрові, досягається найбільший успіх. Ці роботи створюють теоретичне підґрунтя для інтеграції гри безпосередньо в мовний урок.

Окремим напрямом є дослідження практичного використання гри для розвитку конкретних мовних навичок. О. Алексеева та І. Курліщук [1] аналізують формування навичок ефективного спілкування першокласників засобами дидактичної гри, підкреслюючи її вплив на соціалізацію. В. Макушенко [9] та О. Митник [11] пропонують конкретні ігрові заняття, спрямовані на розвиток мовлення і мислення, що підтверджує практичну цінність ігрових технологій. Дослідження Л. Мелешко [10] та О. Хоми [17] прямо вказують на дидактичну гру як засіб формування мовленнєвої компетентності та пізнавальної діяльності, що безпосередньо перетинається з темою нашої статті.

Важливим складником аналізу є нормативно-правове забезпечення освітнього процесу, що окреслює рамки та пріоритети використання дидактичних ігор. У Законі України «Про освіту» [15] та розпорядженні КМУ № 988-р про схвалення Концепції НУШ [16] виведено ігрові методи на пріоритетний рівень. Постанова КМУ № 688 про внесення змін до Державного стандарту [14] та Порадник для вчителя за ред. Н. Бібік [12] підтверджують, що ігрові технології є ключовим засобом реалізації компетентнісного та діяльнісного підходів у початковій школі.

Незважаючи на значний науковий доробок у сфері психології та окремих методик, комплексного дослідження, яке б систематизувало й обґрунтувало методику цільового використання дидактичних ігор як засобу формування саме пізнавального інтересу до рідного слова на уроках української мови, з урахуванням сучасних вимог НУШ, досі бракує. У наявних працях гра часто розглядається як загальний засіб активізації, а не як цільовий інструмент мотивації до пізнання мовної системи.

Мета статті – теоретично обґрунтувати педагогічну доцільність та систематизувати методичні засади використання дидактичних ігор на уроках української мови як ефективного засобу цілеспрямованого формування стійкого пізнавального інтересу молодших школярів до рідного слова в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа».

Виклад основного матеріалу. Проблема формування стійкого пізнавального інтересу до рідного слова в молодших школярів набуває особливої актуальності в контексті гуманізації та особистісно орієнтованого навчання, що є базою реформи «Нова українська школа» [16]. Сучасна лінгводидактика

української мови вимагає відходу від формального заучування правил до усвідомленого пізнання мовної системи, де дидактична гра виступає не лише як допоміжний прийом, а як фундаментальний механізм активізації пізнавальної діяльності учнів. Ця частина присвячена ґрунтовному аналізу психолого-педагогічних передумов застосування дидактичної гри для стимулювання інтересу до українського слова.

Психологи та педагоги одностайні в думці, що молодший шкільний вік є сенситивним періодом для становлення пізнавальних інтересів, які Л. Дубровська, А. Горянська та В. Пісоцький розглядають як «складне інтегративне утворення, що забезпечує стійку спрямованість особистості на процес пізнання» [7, с. 12]. Саме емоційна забарвленість та можливість безпосередньої дії, які забезпечує гра, сприяють переходу ситуативного інтересу до стійкої потреби у вивченні мовного матеріалу.

Згідно з дослідженнями С. Божук, успішність розвитку пізнавального інтересу безпосередньо залежить від «створення на уроці атмосфери співтворчості, елементів змагальності та використання ігрових ситуацій» [2, с. 126]. У цьому контексті дидактична гра набуває статусу ключової педагогічної умови, що дає можливість педагогу задіяти внутрішні резерви мотиваційної сфери дитини, замінюючи зовнішній примус на внутрішнє бажання досягти ігрового результату.

У фундаментальних працях Л. Коняєвої та Н. Романько зацентровано увагу на тому, що пізнавальна сфера молодшого школяра характеризується високою пластичністю та залежністю від емоційно-вольових чинників [8]. За їхніми спостереженнями, ігрова форма подачі матеріалу значно знижує психологічний бар'єр перед складними мовними явищами, підвищуючи рівень зосередженості та якість довільної пам'яті, необхідних для ефективного вивчення граматики та лексики рідної мови.

Нормативною основою для широкого впровадження ігрових технологій є Закон України «Про освіту», у якому проголошено пріоритетність компетентнісного підходу та педагогіки партнерства [15]. Дидактична гра, як засіб, що поєднує навчання через дію та взаємодію, стає ідеальним інструментом для реалізації цих положень, переводячи пасивне сприйняття інформації в діяльнісне засвоєння мовного матеріалу.

Роль дидактичної гри чітко артикульована і в Державному стандарті початкової освіти, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 688, де підкреслюється необхідність використання «активних методів навчання», які стимулюють мислення [14]. Це підтверджує, що гра є не даниною моді, а системним елементом методики, спрямованим на формування ключових компетентностей, зокрема комунікативної.

Аналізуючи сутність дидактичної гри, М. Воровка та О. Онипченко доводять, що її ефективність посилюється через функціональний взаємозв'язок із рольовими елементами, що дає змогу «активізувати мовленнєві навички в умовах, максимально наближених до реального спілкування» [5, с. 98]. Гра сприяє не лише зацікавленості, але й практичному застосуванню здобутих знань.

Г. Дзятківська підкреслює методичну перевагу ігрових технологій, зазначаючи, що «гра дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, забезпечуючи диференційований підхід до учнів з різним рівнем підготовки» [6, с. 142]. Це є критично важливим для формування пізнавального інтересу, оскільки успіх в ігровій діяльності мотивує кожного учня, незалежно від його початкових академічних досягнень.

Концептуальні засади «Нової української школи», закріплені розпорядженням КМУ № 988-р, визначають ігрові методи як пріоритетні [16]. Цей стратегічний документ вимагає від учителя трансформації освітнього середовища, перетворюючи його на простір для дослідження та відкриття, де дидактична гра є каталізатором цих процесів.

В. Шевельова наголошує на важливості методичної коректності впровадження ігор, зазначаючи, що вони повинні мати чітко визначену дидактичну мету та бути органічно інтегровані в урок, а не виступати як ізольований елемент [18, с. 7]. Тільки за такої умови можна говорити про формування стійкого пізнавального інтересу, а не лише про короточасну забаву.

Узагальнюючи методичні рекомендації, викладені в «Пораднику для вчителя» за редакцією Н. М. Бібік, стає очевидним, що дидактичні ігри є ключовим засобом реалізації діяльнісного підходу [12]. Вони дають можливість дітям «проживати» мовний матеріал, роблячи його частиною власного досвіду, що є найвищою формою пізнавальної мотивації.

Таким чином, теоретико-методологічний аналіз переконливо доводить: дидактична гра є науково обґрунтованою та нормативно закріпленою технологією, що має значний потенціал для формування і розвитку стійкого пізнавального інтересу молодших школярів до української мови. Вона створює ефективний місток між ігровою діяльністю, притаманною віку, та вимогами навчального процесу.

Переходячи від теоретичного обґрунтування до практичної реалізації, варто підкреслити, що ефективність дидактичної гри як засобу формування пізнавального інтересу до українського слова безпосередньо залежить від методичної досконалості її застосування. Навіть найкраще розроблені ігри залишаться лише розвагою, якщо вони не будуть інтегровані в цілісний освітній процес. Це вимагає від учителя глибокого розуміння структури уроку та чіткого визначення дидактичної мети кожного ігрового завдання.

Методичні основи організації ігрової діяльності на уроках української мови вимагають ретельної

підготовки, що охоплює не лише добір ігор, а й формування чітких правил та системи оцінювання. Наприклад, О. Алексєєва та І. Курліщук наголошують на тому, що для формування навичок ефективного спілкування першокласників дидактичні ігри мають бути спрямовані на ситуативне використання мови [1]. Наша позиція полягає в тому, що підготовка має охоплювати моделювання можливих ігрових ускладнень, аби уникнути хаосу та забезпечити дотримання дисципліни, зберігаючи при цьому невимушену атмосферу.

Ключовим аспектом методики є забезпечення органічного зв'язку дидактичної гри з навчальним матеріалом. М. Вашуленко, говорячи про методику навчання інтегрованого курсу «Українська мова», зазначає, що гра повинна сприяти реалізації компетентнісного підходу, де знання перетворюються на вміння та навички через дію [3, с. 69]. Це означає, що гра, наприклад, на тему «Іменник», має не просто повторювати визначення, а змушувати дітей активно шукати іменники в тексті чи навколишньому середовищі, що стимулює їхній пізнавальний пошук.

Вимоги до організації дидактичних ігор, викладені Г. Дзятківською, передбачають чітке дотримання етапів: від мотиваційної установки, де оголошується ігрове завдання, до підбиття підсумків, де фіксується ігровий та навчальний результат [6, с. 143]. Ми вважаємо, що найбільш цінним на етапі аналізу є рефлексія учнів, коли вони можуть усвідомити, як саме гра допомогла їм краще зрозуміти мовне явище, що безпосередньо зміцнює пізнавальний інтерес.

Особливе місце в методиці займає формування комунікативної компетентності через ігри. К. Пономарьова підкреслює, що навчання української мови має бути орієнтоване на розвиток здатності спілкуватися [13, с. 45]. На наш погляд, це досягається завдяки іграм, які вимагають активного мовленнєвого обміну, наприклад, «Мовний ланцюжок» або «Хто більше назве слів на задану тему», де виграє не лише той, хто має знання, а й той, хто вміє швидко і правильно їх застосувати.

Для ефективного формування інтересу до рідного слова необхідно використовувати типологію дидактичних ігор, що охоплює різні аспекти мови. В. Макушенко пропонує ігрові заняття, спрямовані на розвиток мовлення та мислення, як необхідну умову для початкової школи [9, с. 22]. Ми погоджуємося з цією позицією і вважаємо, що найбільш дієвими є ігри, спрямовані на словотворчість та лексику, оскільки вони дають можливість учням відчувати багатство мови та власну здатність творити нові мовні форми.

О. Митник, розвиваючи технологію розвитку мислення і мовлення, вказує на необхідність використання завдань, які вимагають логічної обробки інформації в процесі гри [11, с. 63]. Це можуть бути ігри з класифікацією слів, добором антонімів чи синонімів, які не лише перевіряють знання, а й розвивають швидкість мислення. Такі ігри перетворюють рутинну роботу зі словником на захопливе змагання.

Л. Мелешко наголошує, що дидактична гра є засобом формування мовленнєвої компетентності, оскільки вона забезпечує ситуацію успіху [10, с. 113]. Вважаємо, що постійне переживання успіху в ігровій діяльності є сильним мотиватором, що перетворює зовнішній інтерес (до гри) у внутрішній інтерес (до вивчення мови). Тому в дослідженні практикували ситуаційні вправи, сюжетно-рольові ігри.

Важливою частиною методики навчання української мови є використання ігор для засвоєння граматичних категорій. М. Вашуленко пропонує конкретні методичні рекомендації для початкової школи [4, с. 319]. Наслідуючи його підхід, ми вважаємо за необхідне впроваджувати ігри, які моделюють граматичні помилки, щоб учні самі виступали в ролі «мовних детективів» і виправляли їх, що є значно ефективнішим, ніж традиційне виконання вправ.

Вплив ігрових технологій на підвищення рівня пізнавальної активності підтверджується дослідженнями О. Хоми, яка зазначає, що дидактична гра є одним із найпотужніших засобів пізнавальної діяльності на уроках української мови [17, с. 102]. Саме через гру учень набуває досвіду самостійного видобування знань, а не лише їх споживання. З цією метою в організації дослідницької діяльності молодших школярів необхідно використовувати ігри, які викликають у них бажання пізнавати нове, вести пошук, брати участь у дискусії.

На завершення аналізу методики, слід зазначити, що результативність застосування дидактичних ігор залежить від їх систематичності та варіативності. Наша позиція полягає в тому, що вчитель має володіти широким арсеналом ігор (ігрових вправ, прийомів, ситуацій, ігрових завдань для групової роботи та ін.), щоб постійно підтримувати ефект новизни та запобігати зниженню інтересу через одноманітність. Узагальнення методичних підходів та практичних рекомендацій доводить, що дидактична гра є невід'ємним, комплексним інструментом для цілеспрямованого формування пізнавального інтересу молодших школярів до рідного слова, забезпечуючи високу результативність навчання української мови в умовах Нової української школи.

Висновки. Дослідження мало на меті теоретично обґрунтувати та систематизувати методичні засади використання дидактичних ігор для формування пізнавального інтересу до українського слова. У результаті теоретично обґрунтовано педагогічну доцільність дидактичних ігор та їхню відповідність вимогам Концепції «Нова українська школа», що створює необхідні психолого-педагогічні умови для розвитку мотиваційної сфери молодших школярів у процесі дослідження мовних одиниць і явищ. Здійснено

систематизацію методичних засад, яка охоплює вимоги до організації ігор, типологію ігрових завдань та вплив їх на активізацію комунікативної діяльності та мислення учнів. Загалом, дидактична гра є науково обґрунтованим інструментом, що перетворює процес навчання здобувачів початкової освіти української мови на об'єкт стійкого пізнавального інтересу.

Перспективи подальших досліджень вбачаються в розробленні та апробації цифрових дидактичних ігор та їх інтеграції в змішане навчання української мови для посилення індивідуалізації освітнього процесу.

Список використаної літератури

1. Алексєєва О. Р., Курліщук І. І. Формування навичок ефективного спілкування першокласників засобами дидактичної гри в умовах Нової української школи. *Baltia Publishing*. 2020. С. 1–20. URL: <http://baltiapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/47/892/2029-1?inline=1> (дата звернення: 06.11.2025).
2. Божук С. Психолого-педагогічні умови розвитку пізнавального інтересу молодших школярів. *Актуальні питання дошкільної та початкової освіти*. Кривий Ріг, 2019. Вип. 2. С. 124–127.
3. Ващуленко М. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.
4. Ващуленко М. С. Українська мова і мовлення у початковій школі : метод. посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
5. Воровка М. І., Онипченко О. І. Функціональний взаємозв'язок рольових, дидактичних та ділових ігор. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 1 (41). С. 96–100.
6. Дзяківська Г. Ігрові технології навчання в початковій школі: особливості використання. *Магістерський науковий вісник*. 2015. Вип. 23. С. 141–146.
7. Дубровська Л. О., Горянська А. М., Пісоцький В. П. Психолого-педагогічні особливості формування пізнавальних інтересів учнів молодшого шкільного віку. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки*. 2024. Вип. 2. С. 8–15.
8. Коняєва Л., Романько Н. Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей молодшого шкільного віку. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2019. № 14. URL: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2011-14.%p> (дата звернення: 06.11.2025).
9. Макушенко В. Розвиток мовлення та мислення: ігрові заняття для учнів початкової школи. *Початкова освіта*. 2015. № 7. С. 16–37.
10. Мелешко Л. В. Дидактична гра як засіб формування мовленнєвої компетентності учнів. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки*. 2017. № 2. С. 113–118.
11. Митник О. Я. Технологія розвитку мислення і мовлення молодшого школяра. *Technologies of intellect development* : електронний журнал лабораторії сучасних інформаційних технологій навчання Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2019. Вип. 3 (3). С. 58–77.
12. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди». 2017. 206 с.
13. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови : метод. посіб. Київ : КОНВІ ПРІНТ. 2020. 88 с.
14. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.11.2025).
15. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 06.11.2025).
16. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. №988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.11.2025).
17. Хома О. Дидактична гра як один із засобів пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови в початковій школі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. Вип. 7. С. 99–111.
18. Шевельова В. В. Методика організації ігрової діяльності в початковій школі. *Початкове навчання та виховання*. 2016. № 4. С. 6–9.

THE USE OF DIDACTIC GAMES IN UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS AS A MEANS OF FORMING COGNITIVE INTEREST IN THE NATIVE WORD AMONG JUNIOR SCHOOLCHILDREN

Sobko Valentyna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Primary Education Theory and Methods
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Badunenko Valentyna

level of higher education of the Educational and Scientific Institute of Pedagogy and Psychology
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. The article addresses the pressing issue of fostering sustainable cognitive interest in the native language among junior schoolchildren within the context of the educational reforms introduced by the New Ukrainian School Concept. Despite the critical role of language competence and the recognized importance of

student motivation, traditional teaching methodologies often fail to adequately engage children's natural curiosity. This creates a significant gap between the high standards set by the State Standard of Primary Education and the actual level of student engagement, necessitating the theoretical grounding of didactic games.

Purpose. The primary purpose of the article is to theoretically substantiate the pedagogical expediency and systematize the methodological principles of using didactic games in Ukrainian language lessons as an effective means for the focused formation of sustainable cognitive interest in the native word among junior schoolchildren under the implementation of the New Ukrainian School Concept.

Methods. The investigation relied on a set of general scientific methods. Theoretical analysis of psychological, pedagogical, and methodological literature was used to define the core concepts of cognitive interest and the functional purpose of didactic games. Synthesis allowed for the establishment of the theoretical and legal foundations for integrating game activities into the primary education curriculum.

Results. The main body of the article thoroughly explores the theoretical and methodological framework for integrating game-based learning into Ukrainian language instruction. It establishes the psychological foundation, confirming that the didactic game is a systemic technology with a strong psychological basis. The article theoretically justifies that the game inherently creates the necessary conditions – emotional saturation and activity – to transition a situational interest into a stable motivation for language learning, aligning with the principles of the NUS.

Furthermore, the research systematically organizes the methodological aspects of game implementation, arguing that the game's effectiveness depends on the teacher's ability to seamlessly integrate it into the lesson structure. The work outlines a typology of games (lexical, grammatical, word-formation) that directly targets the formation of interest by encouraging active search and application of the native word.

Originality. The scientific originality of the research lies in the comprehensive theoretical systematization of the organizational and methodological principles for using didactic games, specifically focusing on the goal of forming cognitive interest in the native word. This systematic approach provides a holistic framework, positioning games as a core mechanism for achieving motivated learning outcomes.

Conclusion. The study successfully theoretically substantiated the pedagogical feasibility of didactic games and systematized the methodological principles for their application. The analysis proves that the systematic use of didactic games on Ukrainian language lessons fosters better assimilation of linguistic knowledge, activates communicative competence, and develops thinking.

Keywords: didactic game, formation of interest, junior schoolchildren, native word, New Ukrainian school, cognitive interest, Ukrainian language.

References

1. Aleksieieva, O. R., Kurlishchuk, I. I. (2020). Formuvannia navychok efektyvnoho spilkuвання pershoklasnykiv zasobamy dydaktychnoi hry v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly [Formation of effective communication skills of first-graders by means of didactic game in the conditions of the New Ukrainian School]. *Baltia Publishing*, 1–20. Retrieved from <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/47/892/2029-1?inline=1>
2. Bozhuk, S. (2019). Psyholoho-pedahohichni umovy rozvytku piznavalnogo interesu molodshykh shkoliariv [Psychological and pedagogical conditions for the development of cognitive interest in junior schoolchildren]. *Aktualni pyttannia doskilnoi ta pochatkovoї osvity*, (2), 124–127.
3. Vashulenko, M. S. (2019). *Nova ukrainska shkola: metodyka navchannia intehrovanoho kursu «Ukrainska mova» u 1-2 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity na zasadakh kompetentnisnogo pidkhodu* [New Ukrainian School: methods of teaching the integrated course «Ukrainian language» in 1-2 grades of general secondary education based on the competence approach]. Kyiv: Vydavnychi dim «Osvita».
4. Vashulenko, M. S. (2018). *Ukrainska mova i movlennia u pochatkovii shkoli: metod. Posibnyk* [Ukrainian language and speech in primary school: methodical manual]. Kyiv: Vydavnychi dim «Osvita».
5. Vorovka, M. I., Onypchenko, O. I. (2021). Funktsionalnyi vziemozviazok rolovykh, dydaktychnykh ta dilovykh ihor [Functional interconnection of role-playing, didactic and business games]. *Innovatsiina pedahohika*, 1(41), 96–100.
6. Dziatkivska, H. (2015). Ihrovi tekhnolohii navchannia v pochatkovii shkoli: osoblyvosti vykorystannia [Game technologies of teaching in primary school: features of use]. *Mahisterskyi naukovyi visnyk*, (23), 141–146.
7. Dubrovska, L. O., Horyanska, A. M., Pisotskyi, V. P. (2024). Psyholoho-pedahohichni osoblyvosti formuvannia piznavalnykh interesiv uchniv molodshoho shkilnogo viku [Psychological and pedagogical features of the formation of cognitive interests in junior schoolchildren]. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Psyholoho-pedahohichni nauky*, (2), 8–15.
8. Koniaieva, L., Romanko, N. (2019). Osoblyvosti rozvytku piznavalnoi sfery ditei molodshoho shkilnogo viku [Features of the development of the cognitive sphere of junior schoolchildren]. *Zbirnyk naukovykh prats «Problemy suchasnoi psyholohii»*, (14). <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2011-14.%p>
9. Makushenko, V. (2015). Rozvytok movlennia ta myslennia: ihrovi zaniattia dlia uchniv pochatkovoї shkoly [Development of speech and thinking: game classes for primary school students]. *Pochatkova osvita*, (7), 16–37.
10. Meleshko, L. V. (2017). Dydaktychna hra yak zasib formuvannia movlennievoї kompetentnosti uchniv [Didactic game as a means of forming students' speech competence]. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Psyholoho-pedahohichni nauky*, (2), 113–118.
11. Mytnyk, O. Ya. (2019). Tekhnolohiia rozvytku myslennia i movlennia molodshoho shkoliara [Technology of development of thinking and speech of a junior schoolchild]. *Technologies of intellect development*, 3(3), 58–77.

12. Bibik, N. M. (Ed.). (2017). *Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia* [New Ukrainian School: a guide for teachers]. Kyiv: TOV Vydavnychiy dim «Pleiady».
13. Ponomarova, K. I. (2020). *Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv u protsesi navchannia ukrainskoi movy: metod. posib.* [Formation of communicative competence of junior schoolchildren in the process of learning the Ukrainian language: methodical manual]. Kyiv: KONVI PRINT.
14. Pro vnesennia zmin do Derzhavnoho standartu pochatkovoï osvity [On amendments to the State Standard of Primary Education]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.07.2019 №688. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
15. Pro osvitu [On Education]. Zakon Ukrainy vid 5 veresnia 2017 r. № 2145-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
16. Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola» na period do 2029 roku [On approval of the Concept of realization of the state policy in the field of reforming general secondary education «New Ukrainian School» for the period up to 2029]. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 hrudnia 2016 r. №988–r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
17. Khoma, O. (2016). Dydaktychna hra yak odyin iz zasobiv piznavalnoi diialnosti uchniv na urokakh ukrainskoi movy v pochatkovii shkoli [Didactic game as one of the means of cognitive activity of students in Ukrainian language lessons in primary school]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, (7), 99–111.
18. Shevelova, V. V. (2016). Metodyka orhanizatsii i hrovoi diialnosti v pochatkovii shkoli [Methods of organizing game activities in primary school]. *Pochatkove navchannia ta vykhovannia*, (4), 6–9.

Авторське право ©2025 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 25.11.2025 р.
Прийнято редакцією 25.12.2025 р.
Опубліковано 30.12.2025 р.

УДК 373.3.015.3:159.95

DOI: 10.31376/2410-0897-2025-3-59-226-232

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УВАГИ В ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Вишняк Ольга Олександрівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: olhavysnyk@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4030-4482

Стаття присвячена аналізу психологічних особливостей розвитку уваги в здобувачів початкової освіти, визначаючи її ключову роль у навчальній діяльності та загальному психічному розвитку дитини. Розглянуто основні властивості уваги, які активно формуються в цей період: обсяг, стійкість, розподіл, переключення та концентрація. Наголошено на значенні переходу від переважно мимовільної до довільної уваги як фундаментального аспекту когнітивного дозрівання, що забезпечує здатність дитини до цілеспрямованої та саморегульованої пізнавальної діяльності. Обґрунтовано, формування уваги є результатом складної взаємодії різноманітних факторів: нейрофізіологічних (розвиток лобних часток кори головного мозку, що відповідають за виконавчі функції), психологічних (зміна провідної діяльності з ігрової на навчальну, формування внутрішнього плану дій, розвиток саморегуляції) та соціальних (вплив освітнього середовища, роль учителя та взаємодія з однолітками). Підкреслено важливість цілеспрямованої педагогічної підтримки та застосування диференційованого підходу з урахуванням індивідуальних особливостей дітей для ефективної оптимізації процесу розвитку уваги. Також акцентовано увагу на необхідності подальших досліджень у цій галузі, зокрема щодо впливу сучасних технологій на розвиток уваги та розробки адаптованих методик.

Ключові слова: *увага, молодший шкільний вік, довільна увага, мимовільна увага, обсяг уваги, стійкість уваги, розподіл уваги, переключення уваги, концентрація уваги, пізнавальний розвиток, виконавчі функції, нейрофізіологічні основи, саморегуляція, освітнє середовище.*

Постановка проблеми. Розвиток уваги є одним із фундаментальних аспектів психічного розвитку дитини, що має вирішальне значення для успішного навчання та адаптації до шкільного середовища. У здобувачів початкової освіти увага перебуває на етапі активного формування, переходячи від переважно мимовільного до довільного рівня. Цей перехід є ключовим, оскільки саме довільна увага дозволяє дитині свідомо спрямовувати свої пізнавальні зусилля на засвоєння нового матеріалу, виконання навчальних завдань та організацію власної діяльності. Недостатній рівень розвитку уваги може призвести до значних труднощів у засвоєнні навчального матеріалу, оскільки дитина не зможе ефективно сприймати інформацію, утримувати її в пам'яті та обробляти. Крім того, це впливає на здатність до самоорганізації, що є важливою передумовою для успішної участі у шкільному житті.

У сучасному освітньому процесі, який характеризується інтенсивним зростанням обсягу інформації, що надходить до учнів, та вимогами до їхньої саморегуляції, роль уваги стає ще більш критичною. Діти